

**ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ПРАВОВОГО ІНСТИТУТУ
УПРАВЛІННЯ МАЙНОМ В ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ
УКРАЇНИ**

С.П. Кадацька.,

студентка 5 курсу юридичного факультету

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

В умовах радикальних змін, що відбувалися в Україні з кінця ХХ - початку ХХІ сторіччя, і реформування цивільного законодавства юридична доктрина і практика сформулювали низку правових новел, які мали сприяти гармонійному переходу на новий ринковий напрямок розвитку й ефективно забезпечували правове регулювання виникаючих між його суб'єктами правовідносин. Для розв'язання проблем управління власністю під впливом процесу реформування економічних відносин і стану законодавства в країні було запропоновано інститут управління майном, під яким згідно ст. 1029 чинного Цивільного кодексу України розуміється правовідносини, коли одна сторона (установник управління) передає другій стороні (управителеві) на певний строк майно в управління, а друга сторона зобов'язується за плату здійснювати від свого імені управління цим майном в інтересах установника управління або вказаної ним особи (вигодонабувача) [1].

У Цивільному кодексі УРСР 1963 р. цей інститут у цілісному вигляді не був закріплений [2]. Але його елементи можна було знайти в статтях про опіку й піклування (ст. 16 ЦК УРСР), охорону майна безвісно відсутнього

(ст. 19), припинення дії юридичної особи (статті 37 - 40), виконання заповіту (статті 546 - 547). Треба також мати на увазі, що договору управління майном притаманні функції, для реалізації яких раніше застосовувалися конструкції декількох договорів або договір, найбільш придатний для певних правовідносин, деякі елементи якого можна на ці правовідносини „примірити” (як правило, це були договори доручення, комісії, схову). Але, навіть в умовах дії цього кодексу застосування договору управління майном практикувалось. Наприклад, ще в 1996 р. Державна податкова адміністрація України та державні податкові адміністрації Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва й Севастополя здійснили перевірку Головної контори комерційного банку "Приватбанк" (м.Дніпропетровськ), його філій і регіональних управлінь щодо правильності нарахування, повноти і своєчасності перерахування до Держбюджету прибуткового податку з доходів громадян за довірче управління їхніми коштами і видали листа «Про оподаткування прибутковим податком доходів громадян, виплачуваних комерційними банками за довірче управління їх коштами» за № 17-0211/10-1621 від 19 грудня 1996 р. У 1998 р. вийшло розпорядження №1064-р Кабінету Міністрів України про передачу акцій транснаціональної фінансово-промислової компанії "Укртатнафта", що належали державі, Державному комітетові Республіки Татарстан з управління державним майном за умови укладення угоди про передачу пакета акцій у довірче управління резидентів в Україні.

Історично сталося так, що при нормативному закладенні інституту довірчого управління майном Україна пізнала спочатку термін «довірче», а вже потім регламентуванню підлягало саме «управління майном», яке повинно було від самого початку мати більшу питому вагу смислового навантаження [3, с. 9]. Термін «довірче» пов'язувався з довірчими товариствами, предметом діяльності яких за Декретом Кабінету Міністрів України «Про довірчі товариства» від 17 березня 1993 р. [4] було надання звичайних представницьких послуг. З виданням цього Декрету здійснено

рішучий крок до подальшого розвитку довірчих відносин у цивільному обороті України й у законодавчому закріпленні інституту управління майном в чужому інтересі з акцентом на довірчий характер такого управління. Але його прийняття мало й негативні наслідки, які проявилися у створенні величезної кількості товариств (подібних відомій „МММ-компанії”) і траст-фондів. По суті, їх призначенням була організація фінансових пірамід для швидкого збагачення засновників цих компаній за рахунок своїх вкладників. Підґрунтям виникнення такої ситуації стала не тільки недосвідченість пересічних громадян у нових економічних умовах, а в першу чергу – відсутність належного механізму регулювання й захисту слабкішої сторони в подібних правовідносинах, оскільки сутністю діяльності цих компаній фактично була передача коштів у власність (за прикладом довірчої власності), а не в управління [3, с.10].

Проблемі регламентації інституту управління майном та передумовам його виникнення присвятили свої роботи багато з українських вчених. Так, Р.А. Майданик, С.О. Сліпченко приходять до висновку, що поштовхом розгляду ідеї введення в цивільне законодавство України розглядуваного інституту став факт появи в цивільному середовищі нових правовідносин з управління, регулювання яких через їх активне поширення і з метою ефективного захисту сторін цих правовідносин доречно було б закріпити нормативно [5, 6].

Російська вчена-цивіліст Л.Ю. Михеєва, аналізуючи конструкцію довірчого управління майном, відмітила такі передумови її появи в ЦК РФ [7, с.32], як-то: необхідність правового оформлення нових економічних відносин, що стихійно складаються під впливом зарубіжного досвіду; нагальність пошуку нових ефективних форм управління державним майном; існування у вітчизняній правовій традиції стійких прав на майно, які не є правом власності; наявність певного досвіду в регулюванні відносин за участю особи, яка управляє майном у чужому інтересі. Вважаємо, за таких передумов виникнення довірчого управління майном акцент робиться тільки

на окремих аспектах загальної проблеми, яка полягає в тому, що при зміні суспільних відносин не відбулася відповідна зміна їх регуляторів.

Таким чином, після аналізу нормативної бази і наукової доктрини ми можемо прийти до загального висновку, що під умовами виникнення інституту довірчого управління майном розуміються обставини, необхідні для відправної точки й подальшого розвитку названої правової конструкції, до яких відноситься: відкритість капіталу для акумуляції в умовах відсутності відповідного механізму контролю за цими процесами; існування реальних відносин, які вже склалися у сфері банківського, інвестиційного та іншого управління, виникнення довірчих компаній; нагальна потреба отримати швидкий ефект від розпорядження об'єктами народного господарства, що зумовлено державною політикою в цілому; приклад існування позитивного досвіду країн Західної Європи у здійсненні довірчих операцій у сфері управління майном.

Список використаної літератури:

1. Цивільний Кодекс України. - К.: МП «Альтерпрес». - 1992. -213с.
2. Цивільний Кодекс України. - Х.: ТОВ „Одіссей”, 2008. - 424с.
3. Венедиктова І.В. Договір довірчого управління майном в Україні: Навчальний посібник. – Харків: Консум, 2004. – 214с.
4. Про довірчі товариства: Декрет Кабінету Міністрів України // Відом. Верхов. Ради України. – 1993. - №19. - ст.207. Зі змін. і доп. згідно із Законом України № 90/95 від 14.03.95 // Відом. Верхов. Ради України. – 1995. - №14. - Ст. 93.
5. Майданик Р.А. Траст: собственность и управление капиталами (природа прав, рецепция в право Украины). – К.: Наук. думка, 1995. –176с.
6. Слипченко С.А. Институт права доверительной собственности и его действие в Украине: Дис. ... канд. юрид. наук. – Харьков: Ун-т внутр. дел. - 1997 – 183с.
7. Михеева Л.Ю. Доверительное управление имуществом / Под ред. В.М.Чернова. – М.: Юристъ, 1999 - 176с.

Науковий керівник: І.В.Венедіктова